

Felső Fehér Megyei-Bolyai birtokos nemes-Bolyai Bolyai Gás.
 párnak és nője Pávai Vajna Krisztinának volt két
 fivére: Bolyai Farkas — és született Bolyában 1775^{ben}
 Február 9-én — és Bolyai Antal — kisülete
 Bolyában 1778^{ban} —

etgyjnt Bolyai Gáspár szolgabíró és M. anandae
 perceptor volt, elhalt 1804^{ben} február 17-én. —

Fiassza Bolyai Antal minán az Enyedi
 Collegium-at absolvalta, és néhány évig K. S. Lancellis
 te volt, haza telepedett Bolyába, és mint alapos
 és születesi egyen hivatali pályára lépett a Megyei
 elölbb lett aljegyző, rövid időre ^{mulva} főjegyző, mely
 hivatalát közel 30. évig kitünően folytatott.
~~egye életén~~ növekedett volt, elhalt 1815^{ben} január 21-én.

Bolyai Antal atya 6 $\frac{1}{2}$ az az hétéves fél éves lo.
 rában vitte be a K. Enyedi Iskolába privát praecceptor
 Herepei János kezé alá, hol már első belépése által.
 maival a lángész csirák fölismerék benne, t. i. tanu-
 saja érdekelték, hogy tud-e olvasni? a felelet lőn, hogy
 magyarul és latinul már otthon etgyjától megtanult,
 ezen nyilatkozatra Herepei a kis lellariust kezébe adta,
 és kiküldötte a szobából, hogy tanuljon meg vagy
 5-6. szót, — egynehány percz mulva bemant a szobá-
 ba, a kis lellariust tanisaja kezébe adta, és érdekelt né-
 is várva az első szón elkerölve egymás után
 100. szót jelentésével együtt hiba nélkül elmondott.
 ez által tanisajának figyelmét szilánvósan magára
 vonta. — A latin nyelvben mint gyermek anyján
 haladott, hogy syntaxista korában ^{privát} praecptora,
 logicus tanisajának stilyusait — mikor revocatio
 tanisaját el volt foglalva — vele corrigáltatta,
 ezt a kötelezést saját nyilatkozata szerint nem örmess

tette; mert ez által a nagyobb irigységet magára vona.

A költői tehetség — mely későbbre lelkeben végig és nem alva lángra gyuladott — már gyermek korában jelentősen föltűnt a latin versek rőtönzése által, úgy hogy az ap. perit a Collegiumban robárol robára hordozta, és a dea. koll. által feladott tárgyra extempore latin versek mondott. — Így kitűnő tehetségei által mint gyermek elhíresedvén, időse Bais Kémény Simon által atyja Bolyai Gáspár fölkérte, hogy boosátana fia ifj. Mihai Bolyai Kémény Simon mellé correpetitornak instructor Herepei Adám háza alá, — Bolyai Gáspár a fölszólításnak engedett, és fiát a tanuló seregtől kiválasztván a magán rendszernek átadta, hol tanulását hasonló szorgalommal folytatta, azután a felsőbb tudományokat is — a jogot kivéve — Bais Kémény Simonnal együtt végezve, a Bais léleségei simant a Göttingai és Jénai egyetemeknek vagy 1794 végén vagy 1795 elején a mint missio leveleiből látható. Érdekes itt megemlíteni Bolyai Gáspárnak azon kinyomtatást érdemlő levelet, melyet fiához Göttingába menetelelőt intézett, abból meg lehet a Bolyai Gáspár tehetségét itélni, erős gondolatot vagynak benne — s az —

Göttingában saját megfigyelése szerint annyira belemérett volt a theológiában, hogy csak később ábrándult ki fanatizmusából, és úgy adta magát az igazság kereső szompjait kielégítő skámtanra, melyben azon a másokkal eltérő rendszerre még Jénában léte alatt jött reá hofra gondolkodás után.

Göttingában egy opera hallása által annyira megelégedett a hegedűt, hogy másnap egy tanítólól orvokat vett, hogy miatta sokkal nem haladhatott, de azután a kevesebb sebezést igénylő brácsán annyi kétséggel szerzett, hogy egy társas zenében stimpjait pontosan lejátszta, — a mi legfőbb zenészeti ízlése, ítélőtehetsége annyira is volt mivelve, hogy a zenészek csak

magasabb negioja eligitette is kényes írását.

Gimnázium és Göttingában benézerve tanulmányait gyállog
haza indult, a nagy Gauss - level Göttingában szoros ba-
ráti viszonyban állott - 10. mértföldre gyállog elkísérte
szentetett barátját, level soha többé nem találkozott, de
egész életében át folytonos levelezésben voltak, mit
az ottani tudós kör igen jól tudott, s az albol tinnel
tetett magy Bolgaisfarras a Gauss halálalalor egy erüsz
is egy bronz éremmel, melyet a Hannoverai király
a Gauss emlékére „Princeps mathematicorum” körirattal ve-
reztet. Ezer a Collegium thekájában vagynak letéve. —

Haza érteve, a mint a nálam lévő adatolbol látható
801^{én} nősült, egybetelven Kolosvári orvos Bentő József lea.
nyával Susánnával s a nősülés pontos dátumát a Kolos-
vári anyatalomból lehetne birtosan megtudni: is a gardai
pályára lépett királtkörven Kükküllő megyébe Domidra
néhai edes atnya Pácsi V. Kriatina néz jöttéjára, azon
a pályán lisünö volt a lertel negiozes benendezése, is
a benvedélyes gyümölcs fa tenyészése által, egy hogy
abban az időben annyi specialis gyümölcs fajt egyke
gyűjtve nem mindenütt lehetett találni, mint a Dr.
máldi lertben. Tollehet a gardáirat azan aesteticus nézet
nem csak fiatalon, de mind mégis benvedélyesen szeretke,
mindazáltal magarra töre tullenének azan pályán nem
nyújtott elegendő tápat, az albol más pályára tönekedet,
mit el is ért az által, hogy az üneseigbe jött math tan-
ságnak, a meglévő eredeti adat szerint 804^{én} február
4^{én} meghivatalat Mészárhelyre, — azan a pályán is érte
meit nem sülség ontitsonom.

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Vagynak szöpirodalmai is math munkái, melyet lovetlertől.
Otromom jait. kiadta 817^{én}. Párisi per 818^{én} szimpadra nem
valor, de a termékek phantasia, a liapadhatlan foránu tip
hasznalator becsölet soha el nem veritketil. Továbbá anyol
bol magyarra fordította Pape probatitelt az emberitől 819^{én}
korra elutolva azan munkákon több más anyol is német iottol
lötseninyet. — Szám is lertani művei: Arithmetica eleje
830^{én} el lül föld által is mellányolt Tentamen 2. lötet 832 is 833^{én}

①
Kedves fiam Bolyai Farkashoz Göttingába lett elindulá-
sától való atyai szavain és intéseim.

Azok az emlékek melyek a te eszesmőködésed tájékoztatták,
azok a szemek a melyek a ti mezeledéseiteknek me-
zején legeltek, ~~azok~~ az a szív mely minden
ember társáért érzett - főleg a földet életet adott
hova' enyésztenek? - A ti élményötöl a férget köny-
hája, a szenvedést és a férget szerette ö magá-
nak lakó és vendég társ gyülekezeteül. - Emléke-
zél meg akkor is mikor az én megváltott tet-
mészetem elgyengülve összeomlik, hogy mind
az enyém, mind a tied kör az ember sorával
érezte mikor a föld a rothadásnak az én eszt-
jaimmal is áldozik, - mikor ama fősvény élő-
nőzőnek a földnek azt a kevés sárga fátanyt
vipra adom, melyet egy néhány estendeig visel-
ni engedett, - mikor a szenvedés és az örö-
ségi való szépség lesznek az én barátain - el-
ne felejtlerrel arról, hogy neked olyan atyád
volt, a ki a te boldogságodon tehetsége szerint
dolgozni semmibe el nem mullatta, elválásakor
pedig tégedet ama legfelségesebb monarchának,
a ki a te lételedet a semmiségnek temérdek
mehéből elformányozta, gondja alá ajánlott,
és tégedet arról kívánt meggyőzni, hogy azok
az intések, melyek néha ledvetlenek voltak,
egy megaggott öreg főnek egyenes indulatból
eredett javaslatjai voltak.

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Bolyai Gáspár

Datum nincs, de 1794 vagy 1795-ben volt,
a mint a farszövegünnek egy okmányon inté-
zett leveléből látszik -
U 26/71

Kulcsos lapon B. Gáspár

Bolyai Bolyai János (Bolyai Farkas és Bóna Susanna fia) született 802^{án} December
15^{én}, — kedves emléke N. Vajda Dániel és Csapó Kiliágyi József kezek alatt
otthon neveltetett 12 éves koráig — 12 éves korában már oly jeles mathe-
maticus volt, hogy atyja sokszor fölülbőstte maga helyett a' dea
rolnak lezárta tartani — ugyan 12 éves korában oly jeles hegedűs,
hogy egy Váradhelyt tán először előadott operánál az orchestrumban
2nd hegedűt játszott, a' I^{mt} egy szász játszta, az opera composito-
ra is jelen volt az előadáson, megjegyzendő hogy a' compositor
vakk volt [nemit elfeledtem] is a' horra förelévőnek elégületlen-
ségét nyilatkoztatva a' felett, hogy a' prim hegedű nem dominál —
egyszer elszalad a' prim hegedű E' harja, s hirtelen a' himmetet megse-
nelték és Bolyai János első látásra oly pontosan, szépen s erőtelje-
sen játszta a' I^{mt}, hogy a' vakk compositor felkiáltott bravo! bravo!
most hallom a' I^{mt}, s tudalosa hogy ki játszotta? felelet volt — egy 12
éves gyermek — azután annyira vitte férfi koráig, hogy ő volt az első magyar
hegedűs, ki a' Paganini capricciain, mint legnagyobb magán hegedű darabon a' tha-
solt. 12 éves korában a' viszályt lerette s egyenest elment, azután hampag volt,
mindig osztályozott, a' historiai orátus negyzedre, akkor hitt tanár N. Antal János
panaszolódott neki atyjával — hampagjait, től megfellebbez examen előtt egy kö-
tet kerébe vette a' curstus, s az examenen mindig legkitűnőbbül felelt. — 15 éves ko-
rában fölülbőst atyja kécske a' G. K. Kat. ingin academia, ott a' néhai János Főherceg jelenlé-
tében vizsgáltatott a' táblához, hogy látszik az új tanoncz mit tud, vakk elbámultat mi-
kor látták, hogy nem egy gyermek, hanem egy tanár magyarán, s ma is vakk a' mit ta-
nitottak, hanem más nehezebb feladványokat is a' legnagyobb pontossággal megfejtette.
Az academia 20 éves korában lépett mernőlt hadnagyat, 22 éves korában lett főhadnagy,
24 éves korában őráadás — 803^{án} mint az orátus Kat. mernőltat legnagyobb tekintete,
jeles vivo, egészségi szempontból nyugdíjba lépett. Szolgálati ideje alatt
832^{án} írt adta ki a' Tentamen I^o dare-bjait és a' tollat appendixat, mely-
ről, kiadása előtt előíratban ^(névtelen) fölülbőst Gauphor bírálta véget, azt ma írta vissza
Gaupf, „chert ist mir sagt und sagt mir synzgrünst nur Josef“ — Nyugdíjba
lépése után is sokat foglalkozott bölcseleti, nyelvészeti, mathemati-
cai tárgyakkal, látni is abbéli dolgozatait kiadni, hanem némiút azért ha-
ladott mivel a' novum praematur in annum volt az elne, s öröklé járított
törlőseivel rajta, némiút különbféle életbeli akadályok, s végül meggya-
ult egészségi állapotja'ból 800 gannor 27^{én} befőntelre halála miatt
meglep elmaradt. Kiírata elég maradt, melyet oda érkezem elő-
a' Katonai hatóság által már le voltal peesérelve, azután a' hagyaték
tárgyalás 14. évig mind folyt semmi felett, egyszer híven nélkül árverezni
kerdestik holmi fellehetőt, mely alkalommal s'ig s'ikarult prof. Dosa ut-
nat az addig is gondozatlan felrakott peeset alatti ládat a' benne lévő in-
mányokkal megmenteni, s a' collegium sequesteruaiba betenni — ma
is ott kell legyen — szemetni vella tudósait lapni; mivel gyermek
öröklők is lesnek benne. —